

**การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง
ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว**
**Model Development on Community Empowerment Management According
to Sufficiency Economy Philosophy for Ban Khtong Arang Ideal Community,
Sakaew Province**

นงนุช ศรีสุข^{*1}, เบญญาดา กระจ่างแจ้ง²

Nongnuch Srisuk, Benyada Krajangjaeng

¹ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว 27160

² สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และการค้าชายแดน หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว
จังหวัดสระแก้ว 27160

¹ Lecturer Public Administration Program Bachelor of Public Administration, Burapha University, Sakaew Campus,
Sakaew 27160 Thailand

² Lecturer Logistics and Border Trade Management Bachelor of Business Administration Program,
Burapha University, Sakaew Campus, Sakaew 27160 Thailand

*Corresponding author E-mail: nongnuchsr@buu.ac.th, benyada@buu.ac.th

(Received: August 1 2021; Revised: September 28 2021; Accepted: October 18 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี เลือกศึกษาบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการสร้างข้อสรุปจากวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอารางน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยใช้ธรรมนูญสุขภาพหมู่บ้านคลองอาราง เป็นธรรมนูญที่ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ 2 เงื่อนไขพื้นฐาน คือ การมีความรอบรู้ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินการ ซึ่งนำมาซึ่งความสำเร็จของหมู่บ้านคลองอาราง คือ การดึงดูดเด่น จุดแข็ง นั่นคือ วิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนมาเป็นแนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง พบว่า ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอารางได้มีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยชุมชนคลองอารางจึงถือว่าเป็นชุมชนต้นแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสันสนุน สามารถพัฒนาโดยใช้แนวทาง “ธรรมนูญสุขภาพ” เข้ามาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาจนเกิดเป็นรูปธรรมได้ ข้อค้นพบที่สำคัญคือ 1. ชุมชนมีกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนสามารถนำพาหมู่บ้านที่มีปัญหาไปสู่หมู่บ้านที่มีความเข้มแข็ง 2. การมีส่วนร่วมจากทุกหลังคาเรือน ทุกกลุ่มวัยที่ชัดเจน 3. การมีกระบวนการที่ชุมชนที่สามารถสร้างปรากฏการณ์ชุมชนเข้มแข็งได้ด้วยความสามารถในการพึ่งตนเอง 4. ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอารางมีผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นชัดเจน และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด 5. การมีบทเรียนที่สามารถขยายผลไปยังชุมชนอื่นได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าชุมชนต้นแบบบ้านคลองอารางสามารถขยายบทเรียนทั้งในชุมชนและยังเป็นศูนย์เรียนรู้สำหรับชุมชนต่าง ๆ โดยที่สำคัญ คือ มีการนำไปขยายผลเพื่อสร้างการเรียนรู้ใหม่อยู่เสมอ จุดเด่นสำคัญที่นำธรรมนูญสุขภาพมาใช้ คือ กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการคิด การตัดสินใจ และการกำหนด “ข้อตกลงร่วมกัน” แก้ไขปัญหา สร้างและปรับสมดุลใหม่ในวิถีชุมชนอย่างยั่งยืนบนกระแสของความเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ : การพัฒนา, รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง

นงนุช ศรีสุข, เบญญาดา กระจ่างแจ้ง

Abstract

The purposes of this research were to study a model development of community empowerment management according to sufficiency economy philosophy for Ban Khtong Arang ideal community, Sakaew Province. This research was a qualitative study using a specific case study method in Ban Khtong Arang, Sakaew Province. The research instrument was an in-depth interview of 20 key informants. The data were collected by using in-depth interviews and group discussion analyzed by generating conclusion from content analysis.

The research found that Ban Khlong Arang ideal community applying the sufficiency economy philosophy to strengthen the community through Ban Khtong Arang health constitution. This leded the community to be aware of the facts and had a developing model based on the middle way and carefulness, sufficiency awareness, rationality and self-immunity. Moreover, attaining two basic conditions of knowledge and morality for planning, making a decision and operating the whole thing brought about the success of Ban Khtong Arang community; the model on community empowerment resulted from strength of traditional cultural ways of community.

The results of applying sufficiency economy philosophy to strengthen the community, revealed that Ban Khlong Arang community increased community potentiality, encouraged participation and managed locals' Learning. Therefore, it was the ideal community of tripartite organization including community, government, and supportive partners. Also, health constitution was used as the crucial instrument for community development and problem resolution concretely. The important findings were as following: firstly, the community village committee modified problem into empowerment village; second, people in all ages had participation obviously; third, the community had the process to empower the community with self-sufficiency; forth, there were observable changes and development of Ban Khtong Arang community; and finally, community lessons could be expanded in the community and to other communities as community [earning center which confirmed the ideal community of Ban Khtong Arang couple with updating new knowledge. The most outstanding point was the usage of health constitution to support people participation in the community including thinking, decision making and determination in 'common agreement' in order to solve the problem, created and balance a sustainable community in the current change.

Keywords : Model Development, Community Empowerment Management, Sufficiency Economy Philosophy, Ban Khlong Arang Ideal Community

บทนำ

“โลกาวิวัฒน์” สร้างระบบทุนนิยมโดยใช้กลไกตลาด เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยเน้นเศรษฐกิจเป็นตัววัด ปัจจัยของการเจริญเติบโต และการแสดงว่าประเทศพัฒนาจะใช้รายได้ประชาชาติต่อหัวเป็นตัวตัดสิน ดังนั้น จึงเกิดสิ่งที่เรียกว่า การแข่งขัน การชิงไหวชิงพริบ การแก่งแย่ง เพื่อให้นำมาซึ่งความ ร่ำรวยของประเทศตน สิ่งที่เป็นผลพวงตามมาก็คือ ทรัพยากรของโลกถูกทำลายโดยน้ำมือมนุษย์ เพื่อที่จะสนองความต้องการ ความ ยิ่งใหญ่ จนเกิดภาวะเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและสภาพจิตใจ และเกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย การพัฒนาประเทศไทยภายใต้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันมีข้อเท็จจริงและเป็นที่ยอมรับกันดังข้อสรุป ที่ว่า “เศรษฐกิจ สังคมมีปัญหาการพัฒนาไม่ยั่งยืน” เป็นภาพสะท้อน ความจริงให้เห็นถึงการพัฒนามาตามกระแสโลกาวิวัฒน์ของตะวันตก ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ขาดความสมดุลอย่างรุนแรง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542 :1) ประเทศไทยประสบความสำเร็จเฉพาะในเชิงปริมาณจากการมุ่งเน้น การเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก กล่าวคือ จากการที่สังคมไทยปรับ ทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่การทำให้ทันสมัยภายใต้แนวทาง ทุนนิยมอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจแบบเสรีอย่างแนบแน่น การเน้น ภาคอุตสาหกรรมเป็นหลักก่อให้เกิดภาวะหนี้สินต่างประเทศ ตลอดจนถึงพึ่งพาตลาดต่างประเทศเป็นหลัก (สุรางค์ จันทวานิช และวรรณ ไทยนันท์, 2539: 136) กลายเป็นสังคมแห่งการบริโภค มุ่งความเจริญเติบโตทางด้านวัตถุเป็นหลัก ส่งผลให้เกิดการพัฒนา แบบกระจุกตัวเฉพาะบางพื้นที่บางชุมชน โดยไม่กระจายความเจริญ ไปยังพื้นที่หรือชุมชนอื่นด้วยอย่างสมดุลเกิดช่องว่างระหว่างคนรวย กับคนจนภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น (วิรัช วิรัชนิการวรรณ, 2550: 44) ผลการพัฒนาที่ผ่านมานอกจากทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของ การกระจายรายได้และทำให้เกิดปัญหาความยากจนทวีความรุนแรงขึ้น ยังเกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมรุนแรงขึ้น ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคมมากขึ้น สังคมไทยตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยมบริโภคนิยม ทำให้เกิดวิกฤต ด้าน ศีลธรรม จริยธรรม และเป็นปัญหาด้านสังคมมากยิ่งขึ้น (สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544: 10)

เมื่อต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจเนื่องจากเศรษฐกิจ ทุนนิยมที่เป็นธุรกิจการค้าการเงิน การลงทุนอุตสาหกรรม ประสบ ภาวะล้มละลาย ปิดกิจการ ปลดคนงาน สังคมไทยจึงได้น้อมนำ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ที่คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชนสามารถปรับตัวให้พร้อมรับ กระแสโลกาวิวัฒน์ โดยมุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ

และสิ่งแวดล้อมเพื่อความอยู่ดีมีสุขร่วมกันของคนในสังคมทุกระดับ ทั้งระดับบุคคล ชุมชน ประเทศ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค ประชาชน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ได้ถูกนำมาเป็นพื้นฐาน ของการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 ในขณะนั้น และเป็นพื้นฐานของฉบับต่อ ๆ มาโดยตลอด องค์ประกอบของความ พอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดี โดยมีเงื่อนไข คือ ความรอบรู้ และการมีคุณธรรม ซึ่งมัก จะเรียกว่า 3 ว่า สามห่วง สองเงื่อนไข (กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิด ทางเศรษฐศาสตร์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, 2546)

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและ วิถีปฏิบัติ โดยทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรมาโดยตลอด เป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตที่ชุมชนใน ชนบทจำนวนมากปฏิบัติต่อเนื่องกันมาตั้งแต่อดีต ต่อมาได้มี กระบวนการการขับเคลื่อนสถานะแนวคิดนี้เป็นปรัชญานำทางของ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ซึ่งปรากฏชัดเจนในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ได้น้อมนำ หลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการ พัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 9-11 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถ ยืดหยุ่นอยู่ได้อย่างมั่นคงเกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการ ความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุล และยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, 2553)

สำหรับรูปแบบของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับด้วยกัน คือ 1. เศรษฐกิจพอเพียงระดับ บุคคลทั่วไป เป็นความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพและ ที่สำคัญไม่หลงใหลตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพในการประกอบ อาชีพเดินทางสายกลาง ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง และ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และ 2. เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจเพื่อการเกษตรที่เน้นการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรจะใช้ ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะแหล่งน้ำ และกิจกรรมการเกษตร ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และความต้องการของเกษตรกรเองด้วยการนำเรื่องทฤษฎีใหม่ ขั้นที่หนึ่ง : ฐานการผลิตความพอเพียง มาใช้ในไร่นาของตนเอง โดยเริ่มจากการผลิต จะต้องทำในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากร ในไร่นาและทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญหลากหลาย ของกิจกรรมการเกษตรในไร่นา มีกิจกรรมเกื้อกูลกัน กิจกรรมเสริม รายได้ ใช้แรงงานในครอบครัวทำงานอย่างเต็มที่ลดต้นทุนการผลิต ตลอดจนการผสมผสานกิจกรรมปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประมง ในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553)

จังหวัดสระแก้วเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่ได้น้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์สระแก้วเมืองแห่งความสุขภายใต้ 4 ดี วิถีพอเพียง (SA Kaeo Happiness Model) ในปี 2557-2561 ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดสระแก้วในหลายด้าน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการครอบคลุมทุกมิติไปพร้อมกัน โดยร่วมกับภาคีเครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำข้อตกลง จัดทำโครงการสระแก้วเมืองแห่งความสุขภายใต้ 4 ดี วิถีพอเพียง ประกอบด้วย คนดี สุขภาพดี รายได้ดี และสิ่งแวดล้อมดี โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมระดมความคิดเห็นในการทำยุทธศาสตร์สระแก้วเมืองแห่งความสุขภายใต้ 4 ดี วิถีพอเพียง บรรจุไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด บ้านคลองอาราง ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว เป็นหมู่บ้านหนึ่งเข้าร่วมโครงการสระแก้วเมืองแห่งความสุขภายใต้ 4 ดี วิถีพอเพียง ในปี พ.ศ. 2557 ที่มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีสมาชิกในหมู่บ้านและผู้นำชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการชุมชนที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาหมู่บ้าน สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่จะไปสู่เป้าหมายชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ดังเช่นมีวิสัยทัศน์ของหมู่บ้าน คือ หมู่บ้านคนดี วิถีอ้อมหอม ป่าพร้อมอนุรักษ์ พืชเกษตรรรวมสร้างบ้านน่าอยู่ พื้นฟูประเพณี สุขภาพดีล้ำ คำพ่อต้องพอเพียง

จากความสำคัญที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา “การพัฒนาแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว” เพื่อศึกษาการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง แนวทางพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนและวิสาหกิจชุมชน เพื่อช่วยลดต้นทุนทางธุรกิจและครัวเรือน การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งในการประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการบริหารจัดการองค์กรในชุมชน เพื่อการพัฒนาชุมชน การปรับตัวของชุมชน และการดำรงอยู่ของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษา “เชิงคุณภาพแบบกำหนดพื้นที่ศึกษา” เป็นวิธีการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study)

ขอบเขตด้านประชากร คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน ประกอบด้วย 1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งทั้งในระดับบริหารและระดับปฏิบัติในสวนราชการ จำนวน 5 คน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา การส่งเสริม การบริหารจัดการในชุมชน ทั้งผู้นำเป็นทางการ ผู้นำตามธรรมชาติ กลุ่มผู้สูงอายุ เด็ก เยาวชน องค์กรชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน

ขอบเขตด้านพื้นที่ งานวิจัยนี้เลือกศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ “การพัฒนาแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว”

ขอบเขตด้านระยะเวลา งานวิจัยนี้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ พฤษภาคม พ.ศ. 2563 - มกราคม พ.ศ. 2564 ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการเก็บข้อมูลการวิจัยที่กำหนดในแผนการทำวิจัยที่ต้องสิ้นสุดในเดือนกันยายน พ.ศ. 2563 แต่เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ผู้วิจัยไม่สามารถลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่บ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้วได้ จึงจำเป็นต้องขยายเวลาในการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมจนเก็บข้อมูลได้สมบูรณ์

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ซึ่งผ่านการคำนวณค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ โดยมีค่า IOC = 0.94 เพื่อศึกษานโยบาย รูปแบบและผลการนำนโยบายเรื่อง การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน นำไปสู่การพัฒนาแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งได้ และใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีรูปแบบการสนทนากลุ่มที่กำหนดประเด็นสำคัญตามกรอบแนวคิดการวิจัย เกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชน การมีส่วนร่วม ศักยภาพของทุนชุมชน และการประยุกต์ ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชน ปัจจุบันปัญหาและอุปสรรค

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนและวิธีการดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเทคนิค และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้เป็นมาตรฐาน และได้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเก็บข้อมูลจาก 1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งทั้งในระดับบริหารและระดับปฏิบัติในส่วนราชการในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และนักวิชาการ เจ้าหน้าที่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพระสงฆ์ จำนวน 5 คน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา การส่งเสริม การบริหารจัดการในชุมชน ทั้งผู้นำเป็นทางการ ผู้นำตามธรรมชาติ กลุ่มผู้สูงอายุ เด็กเยาวชน องค์กรชุมชน และประชาชนชาวบ้าน จำนวน 15 คน จัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ขั้นที่ 2 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 3 นำแบบสัมภาษณ์ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์มาดำเนินการสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากเอกสารการทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำใช้ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์เป็นหลัก โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษา “เชิงคุณภาพแบบกำหนดพื้นที่ศึกษา” เป็นวิธีการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว” นั้น ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า ในอดีตหมู่บ้านคลองอาราง มีปัญหาหลายด้าน เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา ปัญหายาเสพติด รวมถึงปัญหาสังคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพนันผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง สิ่งเหล่านี้จึงเป็นจุดกำเนิดแนวคิดที่ต้องการแก้ปัญหา จึงเกิดการระดมความคิดโดยมุ่งหมายที่จะให้คนในชุมชนมีความสุข “จึงได้นำ

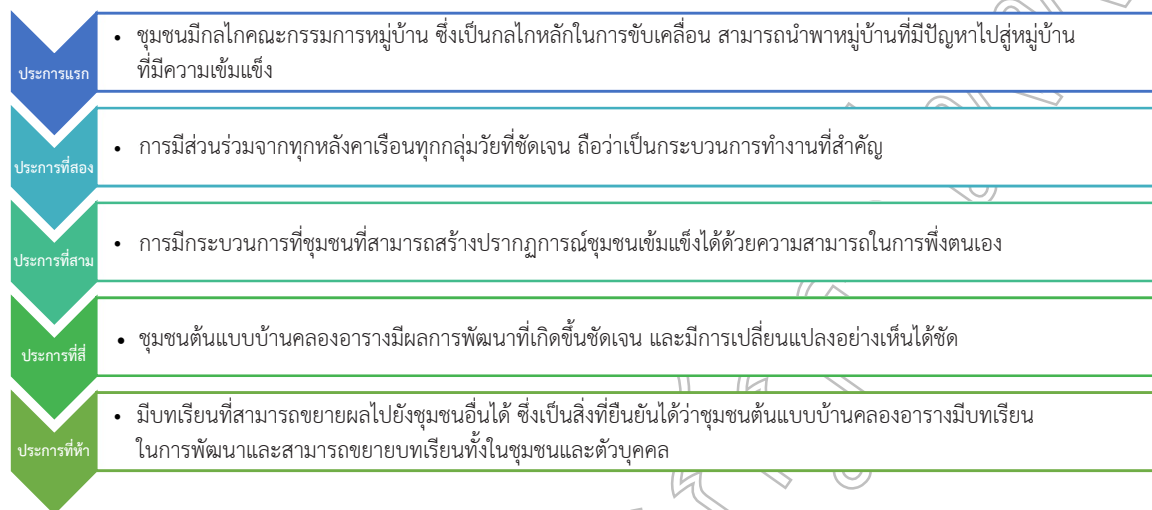
ธรรมนูญสุขภาพ” มาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา มีการกำหนดข้อตกลงเพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งธรรมนูญที่ชาวบ้านร่วมกันเขียนขึ้นนั้นมุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ อาชีพ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ คุณธรรม จริยธรรม เป็นต้น จากการดำเนินงานดังกล่าวทำให้คนในชุมชนมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น ได้พูดคุย ทุกคนได้รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นเยาวชนก็มีความส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนปัญหาด้วยสิ่งที่เกิดขึ้นคือความคิดของคนในชุมชน เมื่อมีคนทำผิดก็มีการตักเตือนแก้ไขหากเกิดปัญหาขึ้นในชุมชนทุกคนสามารถช่วยกันสอดส่องดูแลไม่จำเป็นต้องรอให้เจ้าหน้าที่มาจัดการ เพราะชุมชนสามารถจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้

โดยพบว่า ชุมชนคลองอารางถือเป็นชุมชนต้นแบบที่เกิดขึ้นจากชุมชนเล็ก ๆ ชุมชนกระตือรือร้นและเข้มแข็งจึงพัฒนาและนำธรรมนูญมาใช้เป็นรูปธรรมจนได้รับรางวัลจากคณะกรรมการรางวัลสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ประการแรกคือบ้านคลองอารางมีกลไกคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนสามารถนำพาหมู่บ้านที่มีปัญหาไปสู่หมู่บ้านที่มีความเข้มแข็ง ประการที่สองคือ การมีส่วนร่วมจากทุกหลังคาเรือน ทุกกลุ่มวัยของบ้านคลองอารางที่ชัดเจนถือเป็นกระบวนการทำงานที่สำคัญ ประการที่สามคือ การมีกระบวนการที่เป็นชุมชนที่สามารถสร้างปรากฏการณ์ชุมชนได้ด้วยตนเอง โดยผู้นำคือผู้ใหญ่บ้านที่มีประสบการณ์ มีทักษะในการจัดกระบวนการ มีความเป็นนักบริหารกระบวนการทำให้การทำงานเป็นระบบและต่อเนื่อง ประการที่สี่คือ มีผลการพัฒนาเกิดขึ้นชัดเจน และเห็นได้ถึงการเปลี่ยนแปลง ประการที่ห้ามีบทเรียนที่สามารถขยายผลไปยังชุมชนอื่นได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอารางมีบทเรียนในการพัฒนาและสามารถขยายบทเรียนทั้งในชุมชนและตัวบุคคล การได้รับรางวัลสมัชชาสุขภาพแห่งชาติประจำปี 2557 ซึ่งเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า บ้านคลองอารางมีบทเรียนในการพัฒนาและสามารถขยายบทเรียน ทั้งในชุมชนและตัวบุคคล รวมทั้งบ้านคลองอารางยังเป็นศูนย์หรือพื้นที่เรียนรู้ที่มีคนจากต่างถิ่น ภาควิชาที่สนใจนำธรรมนูญสุขภาพไปใช้เพื่อการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม สำหรับการดำเนินงานธรรมนูญสุขภาพที่บ้านคลองอาราง เป็นตัวอย่างของการจัดทำธรรมนูญในระดับหมู่บ้านที่กำหนดข้อปฏิบัติชัดเจนและด้วยการตกลงร่วมกันของคนในหมู่บ้าน ทำให้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านไปสู่ความสุข สงบ ร่มเย็น ของคนในหมู่บ้านเป็นการจัดทำธรรมนูญและการนำไปใช้ที่ได้ประโยชน์เป็นรูปธรรม โดยนายพัฒนา พรหมเผ่า ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 16 คลองอาราง กล่าวถึงที่มาของธรรมนูญสุขภาพว่า “จากการที่ต้องการเห็นคนในชุมชนมีความสุข จึงได้นำ “ธรรมนูญสุขภาพ” มาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา มีการกำหนด “ข้อตกลงร่วม” เพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งธรรมนูญสุขภาพฉบับนี้จะเป็แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของ

ตำบล และการร่างข้อบัญญัติในธรรมนูญต้องมาจากความคิดเห็นหรือความต้องการของชาวบ้านมาเป็นส่วนสำคัญ คณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการร่างธรรมนูญสุขภาพขึ้นมาตามความต้องการของชาวบ้าน เพื่อให้คนในชุมชนปฏิบัติตามอย่างเต็มใจ ตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา ด้วยวิสัยทัศน์ของหมู่บ้านที่ว่า “หมู่บ้านคนดี วิถีอ้อมหอม ป่าพร้อมอนุรักษ์ พัทธัษธรรมาภิบาล ร่วมสร้างบ้านน่ายุ่ ฟื้นฟูประเพณี สุขภาพดีล้ำ คำพ่อต้องพอเพียง”และที่สำคัญมีการนำไป

ขยายผลต่อพร้อม ๆ กับการสร้างการเรียนรู้ใหม่อยู่เสมอ สิ่งนี้คือเหตุผลที่บ้านคลองอารางได้รับรางวัลในครั้งนั้นและได้รับรางวัลอื่น ๆ อีกมากมายตามมาจนถึงปัจจุบัน”

นอกจากนี้ ข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัยชุมชนต้นแบบที่สามารถพัฒนาและนำธรรมนูญมาใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรม ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 5 ประการ ดังภาพที่ 1

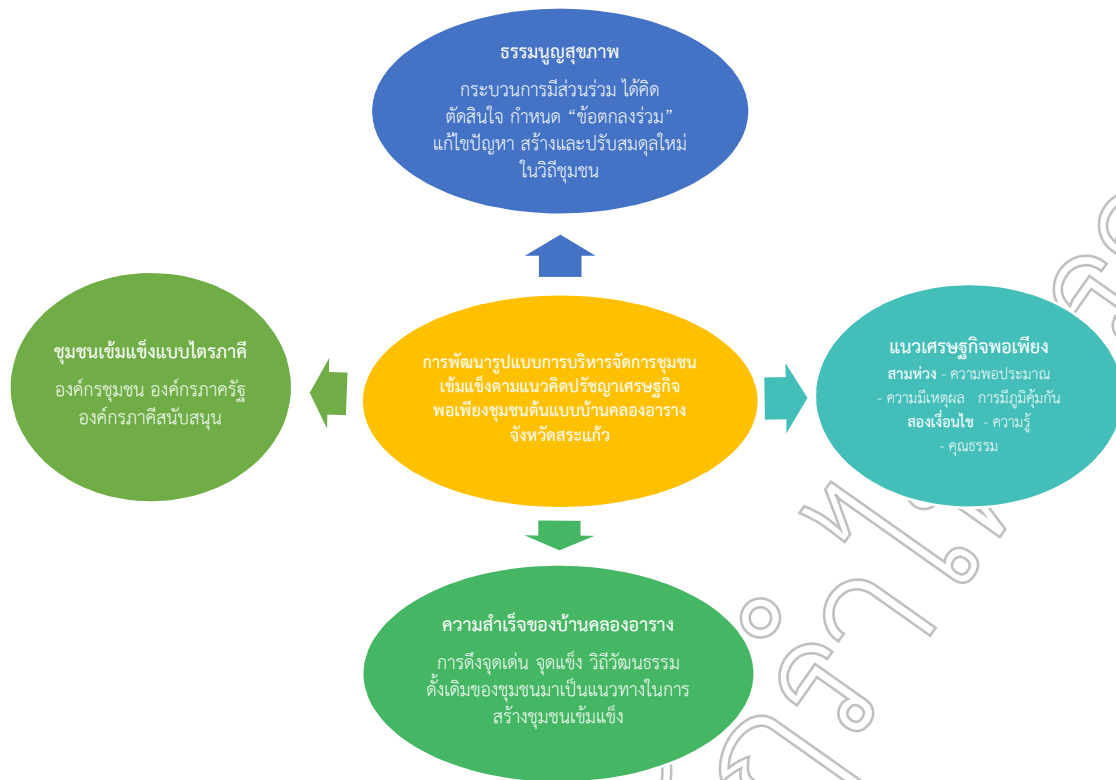

ภาพที่ 1 แสดงข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัยชุมชนต้นแบบที่สามารถพัฒนาและนำธรรมนูญมาใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรม

ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอารางน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพหมู่บ้านคลองอาราง เป็นธรรมนูญที่ทำให้ทุกคนในชุมชนได้เรียนรู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ 2 เงื่อนไขพื้นฐาน คือ การมีความรอบรู้ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินการ ซึ่งนำมาซึ่ง

ความสำเร็จของหมู่บ้านคลองอาราง คือ การตั้งจุดเด่น จุดแข็ง นั่นคือ วิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนมาเป็นแนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

จากผลการวิจัยสามารถนำมาสร้างแบบจำลองการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แบบจำลองการพัฒนาแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอารางน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพหมู่บ้านคลองอารางเป็นธรรมนูญที่ทำให้ทุกคนในชุมชนได้เรียนรู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ 2 เงื่อนไขพื้นฐาน คือ การมีความรอบรู้ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินการ นำมาซึ่งความสำเร็จของบ้านคลองอาราง คือ การตั้งจุดเด่น จุดแข็ง นั่นคือ วิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนในการพึ่งพาตนเองมาเป็นแนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชาวบ้านในหมู่บ้านคลองอารางมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนำมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น การปลูกผักสวนครัว รั้วกินได้ เกือบทุกครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้มีการทำบัญชีครัวเรือน มีการออมทรัพย์เป็นกองทุนของหมู่บ้านไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน มีการใช้สร้างรายได้ให้กับตนเองและสร้างรายได้ให้กับชุมชน จนเกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในหมู่บ้านคลองอาราง ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจและร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกันในการจัดกิจกรรมโดยชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ เช่น ในการเลือกกิจกรรมและ

เข้าร่วมกิจกรรม เมื่อมีปัญหาที่ร่วมประชุมกันแก้ไขปัญหา ร่วมหาแนวทางในการไขปัญหา เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองและแลกเปลี่ยนกันของชาวบ้านในหมู่บ้านคลองอาราง สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนและชุมชน และมีหน่วยงานที่สนใจได้เข้ามาศึกษาดูงาน จนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับรางวัลต้นแบบแห่งความดี เป็นที่ยอมรับของชุมชนอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องเกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคีสนับสนุนต่าง ๆ ทำให้เกิดสามารถพึ่งตนเองและสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านคลองอาราง สอดคล้องกับผลการวิจัยของจันทนา อินทนิม (2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการชุมชนเข้มแข็ง ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยได้ข้อค้นพบว่า รูปแบบของการจัดการชุมชนเข้มแข็ง คือ 1) การมีส่วนร่วม 2) การพึ่งตนเอง 3) กระบวนการเรียนรู้ 4) ผู้นำ และ 5) เครือข่ายความร่วมมือ ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนให้การจัดการชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง พบว่า ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอารางได้มีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในหมู่บ้านสามารถพัฒนาและนำธรรมนูญมาใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรมได้ ข้อค้นพบ

ที่สำคัญคือ ประการแรก ชุมชนมีกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนสามารถนำพาหมู่บ้านที่มีปัญหาไปสู่หมู่บ้านที่มีความเข้มแข็ง ประการที่สอง คือ การมีส่วนร่วมจากทุกหลังคาเรือนทุกกลุ่มวัยที่ชัดเจน ถือว่าเป็นการบวนการทำงานที่สำคัญ ประการที่สาม คือ การมีกระบวนการที่ชุมชนที่สามารถสร้างปรากฏการณ์ชุมชนเข้มแข็งได้ด้วยความสามารถในการพึ่งตนเอง ประการที่สี่ พบว่า ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอารางมีผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นชัดเจน และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด และประการสุดท้าย คือ มีบทเรียนที่สามารถขยายผลไปยังชุมชนอื่นได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยา จันทรแดง (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน พบว่า นโยบายการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งมีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน ผลการวิจัยครั้งนี้ค้นพบสิ่งที่ยืนยันได้ว่า ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอารางมีบทเรียนในการพัฒนาและสามารถขยายบทเรียนทั้งในชุมชนและตัวบุคคล รวมทั้งบ้านคลองอารางยังเป็นศูนย์หรือพื้นที่เรียนรู้ที่มีคนจากต่างถิ่นและที่สำคัญมีการนำไปขยายผลต่อพร้อม ๆ กับการสร้างการเรียนรู้ใหม่อยู่เสมอ สอดคล้องกับแนวคิดของนาถภรณ์และคณะ (2550) ที่กล่าวถึงความเข้มแข็งของมิติทางด้านสังคมของชุมชนคือความสามารถของชุมชนที่จะจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนให้เอื้อต่อการที่สมาชิกของชุมชนจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สามัคคี เอื้อเฟื้อ และช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ชุมชนสามารถสร้างกลไกที่จะทำให้คนมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม มีความผูกพันกับสมาชิกอื่น ๆ ในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำรงรักษาการจัดระเบียบความสัมพันธ์แบบเดิม

นำมาสู่การพัฒนาปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านคลองอารางเป็นแบบการมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุนแนวคิด โดยใช้แนวทาง “ธรรมนุญสุขภาพ” เข้ามาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา มีการกำหนดข้อตกลงเพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งธรรมนุญที่ชาวบ้านร่วมกันเขียนขึ้นนั้นมุ่งเน้นการพัฒนาตามเศรษฐกิจ อาชีพ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ คุณธรรม จริยธรรม เป็นต้น จุดเด่นที่สำคัญ คือ นำธรรมนุญสุขภาพมาใช้ คือ กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ได้คิด ตัดสินใจ กำหนด “ข้อตกลงร่วม” แก้ไขปัญหา สร้างและปรับสมดุลใหม่ในวิถีชุมชนอย่างยั่งยืนบนกระแสของความเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยา จันทรแดง (2555) การวิจัยในครั้งนี้ไปสู่ข้อค้นพบใหม่ คือ 1) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน 2) ระบบ

สนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทาง ในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง 3) แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้านการฟื้นฟูชุมชน แนวทางด้านการปรับตัวของชุมชน และแนวทางด้านการดำรงอยู่ของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

จากการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยมีประเด็นข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการยอมรับและความร่วมมือในการจัดการชุมชนเข้มแข็ง ดังนี้

1. ชุมชนอื่น ๆ สามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้ธรรมนุญสุขภาพของชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว ไปประยุกต์ใช้โดยการเรียนรู้เพื่อที่สามารถพึ่งตนเอง สามารถดำรงอยู่อย่างมีความสุข ยั่งยืน ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน
2. ควรส่งเสริมให้มีการนำธรรมนุญสุขภาพสุขภาพมาใช้ในทุกชุมชน โดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ได้คิด ตัดสินใจ กำหนด “ข้อตกลงร่วม” แก้ไขปัญหา สร้างและปรับสมดุลใหม่ในวิถีชุมชนเพื่อการสร้างความเข้มแข็งจากภายในชุมชน
3. หน่วยงานของรัฐควรอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยี ด้านการตลาดดิจิทัล เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว กับศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอื่น ๆ เพื่อหาจุดร่วมและจุดต่างของการจัดการชุมชนเข้มแข็ง ในบริบทที่แตกต่างกัน มีความหลากหลาย ซึ่งอาจจะประเด็นสำคัญที่นอกเหนือจากการวิจัยดังกล่าวนี้ เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็ง ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งสมบูรณ์อย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. (2546). **กรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กรุงเทพมหานคร.
- จันทนา อินทนิม. (2555). การจัดการชุมชนเข้มแข็ง ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. **วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ**. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2. หน้า 119-158. วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- นภาพรณ หะวานนท์, เพ็ญศิริ จีระเดชากุล และสุรวิมล ปัดไธสง. (2550). **ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน**, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- วิทยา จันทรแดง. (2555). **การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน**. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วิรัช นิภาวรรณ. (2550). **การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: ไพโรพ. สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). **การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). **เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร**. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2553). **ประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตั้งแต่พุทธศักราช 2493-2549 ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง.
- สุภางค์ จันทวานิช และวรรณิ ไทยนันท์. (2539). **แนวคิดและเครื่องชี้วัดการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตและสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.